

Конгрес **У**країнських **Н**аціоналістів

Змагатимеш до поширення сили, слави, багатства і величі Української Держави

НАЦІЯ І ДЕРЖАВА

e-mail: nacija@ukr.net www.cun.org.ua 8 листопада 2012 року № 45 (468)

ВАСИЛЬ МАКУХ.

ВІЛЬНИЙ СИН НЕВІЛЬНОГО НАРОДУ

Минулої суботи в Донецьку відбулася презентація фільму "Василь Макух. Вільний син невільного народу".

Життя Василя Макуха було присвячене святій ідеї визволення української нації з-під іноземного ярма та створення незалежної Української держави. 14 листопада цього року йому б виповнилося 85 років. А він прожив неповний 41. П'ятого листопада 1968 року він упав, оповитий полум'ям, заледве встигнувши вигукнути: "Геть окупантів з України!" Це сталося на Хрещатику, біля будинку № 27. Коли його, обгорілого, привезли до шпиталю, від медичної допомоги він відмовився. Василя Макуха поховали в день його народження 14 листопада на Клочковському цвинтарі Дніпропетровська.

Перед актом самоспалення він написав листа в ЦК Компартії України, в якому заявив, що своїм вчинком протестує проти колоніального становища України, а також висловлює солідарність народові Чехословаччини у його боротьбі проти введення в Прагу радянських військ.

До вчинку самопожертви в ім'я свободи Василь Макух готувався заздалегідь, що стверджують його дружина Лідія та друг Григорій Ментух. Його подвиг став знаковим для світу. "Перед безпрецедентним і мужнім вчинком Василя Макуха схиляє голови вся світова спільнота", – писали зарубіжні ЗМІ. Згодом його подвиг повторили 58 патріотів різних країн Європи. Нині всі вони увічнені вдячними нащадками та урядами своїх країн. Лише Василь Макух ніким і нічим не відзначений. П'ятого листопада біля будинку № 27 на Хрещатику не було ні квітів, ні свічок. Утім, на будинку навіть нема меморіальної дошки. Очевидно, нащадки, занурившись у дріб'язкові клопоти, поступово втрачають шляхетність душі. Подякуймо донеччанам. Тут створено музей "Смолоскип", експозиції якого присвячені українським героям Василеві Макуху та Олексі Гірнику. Сам музей належить Всеукраїнській громадській організації інвалідів "Чорнобиль – допомога", яка підготувала до друку книгу про Василя Макуха, а кіностудія музею зняла вищезгаданий фільм. Він став переможцем 4-го міжнародного фестивалю екранного та сценічного мистецтва "Кінологос – 2012" в Одесі та лауреатом премії благодійного фонду "Тарасова Земля". Український кінорежисер Леонід Мужук так сказав про кінострічку: "Фільм тримає в напрузі впродовж усього перегляду й змушує про багато що замислитися. Це майстерна високопатріотична робота **(автор фільму – Юрій Бурих)**. Цей фільм повинен подивитися кожен громадянин нашої країни. Щоб зрозуміти – хто ми такі, українці".

На світлині вгорі: Василь МАКУХ із сім'єю. 1962 рік.

 ОФІЦІЙНО

ДЯКУЄМО ЗА ПІДТРИМКУ!

Конгрес Українських Націоналістів дякує українцям, які проголосували за кандидатів у народні депутати від Конгресу в мажоритарних округах та підтримали об'єднання патріотичних сил "Наша Україна".

Окремо хочеться подякувати виборцям 125 округу на Львівщині за підтримку нашого кандидата Андрія Лопушанського, за якого проголосувало понад 29 тисяч виборців, та 173 округу в м. Харкові, де кандидат від Конгресу Іван Туренко набрав 10,13 відсотка голосів, підтвердивши, що ідеї українського націоналізму не чужі українцям Слобожанщини.

Конгрес Українських Націоналістів вітає політичні партії, які декларували свою опозиційність до чинної влади та пройшли до Верховної Ради України, і висловлює сподівання, що ці політичні сили випрацюють спільний план дій і гідно обстоюватимуть у новому парламенті інтереси української нації!

Заявляємо, що Конгрес Українських Націоналістів як партія своєю діяльністю буде впроваджувати в суспільство ідеї українського націоналізму та працювати на розбудову Української самостійної соборної держави.

Прес-служба КУНу

 ВАКХАНАЛІЯ БЕЗКАРНОСТІ

"СВОБОДА СЛОВА" – ДЛЯ РОСІЙСЬКИХ НАЦИСТІВ?

Марія БАЗЕЛЮК

Минулого понеділка "Свобода слова" на ICTV начебто заповідала розмову про перебіг завершального етапу виборчої кампанії. Говорити й справді було про що: фальсифікація результатів голосування на мажоритарних округах свідчила про безпардонність влади, яка, схоже, й справді "пустилася берега".

Нахабні дії її висуванців на кшталт Тетяни Засухи чи Богдана Губського (за "дитям" СДПУ(о) і БЮТу, тепер ще й "усиновленим" Партією регіонів, тюрма плаче ще з часів його земельних оборудок навколо Києва) через усвідомлення безкарності сягнули апогею цинізму і мали б були належно поціновані якщо не Феміодою (вона в Україні безпробудно спить), то суспільством.

Щоправда, навіть за нинішньої вакханалії безкарності глядачі навряд чи сподівалися конструктиву: на телешоу, "якість" яких визначається кількістю "смаженого", він апріорі неможливий. Але щоб на українському телеканалі та аж так зневажати гідність українців і влаштувати бенефіс особи, яка традиційно нав'язує суспільству ідеологію російського нацизму, паплюжить наші національні святині та провокує міжнаціональну ворожнечу – такої дикості забагато навіть для телешоу. До речі, чи то з переляку чи через всеядність, але ведучий програми так і не спромігся зупинити українонenависницькі філіпіки малопритомної істоти. Ба, такої спроби не зробили й політики, яких прийнято називати лідерами опозиції.

Коли наступного дня автор цих рядків висловила своє здивування з цього приводу одному з опозиційних політиків, то у відповідь почула, що на "хворих не ображаються", мовляв, особа, яка паплюжила українських героїв і оббріхувала українців, приписуючи їм участь у розстрілах євреїв, має певні ознаки психічного розладу, тому пристойні люди навіть гидують називати її прізвище. Таке "чистоплюйство" не зворушило – принаймні мене. Бо якщо лідери – і об'єднаної опозиції "Батьківщина", і "Удару" – старанно намагалися дистанціюватися від "нетакої" ідеології ВО "Свобода" (яка, до слова, передбачає захист прав і свобод нині упослідженої української нації) і тлумачили, що спільно вони лише захищають результати голосування, а далі разом ще й повалять режим, то це вже справа їхньої партійної стратегії і тактики. Та коли в партійних лідерів нема слів чи сил, аби припинити розпалювання міжнаціональної ворожнечі – між українцями і євреями – під час телешоу, учасниками якого вони є, то в мене виникають сумніви щодо їхньої самодостатності як політиків. Адже кожному, хто хоче знати правду, відомо, що під час Другої світової війни саме українці постали як рятівники євреїв від нацистського голокосту. Наші батьки і діди робили, що могли, а могли вони небагато, для порятунку євреїв – своїх сусідів чи знайомих або хоча б їхніх діток – від смерті. А чи багато знаємо відомих у світі людей, які б в умовах німецької окупації наважилися, як митрополит Андрей Шептицький, висловити свій гнівний протест проти нацистських звірств щодо євреїв у відкритому листі? Далебі, ні. Для провідних діячів ОУН і УПА сама думка про дискримінацію євреїв була неприпустима. Це означає, що кожен, хто повівся б негідно щодо цього народу, був би суворо покараний керівництвом ОУН-УПА. Брехня про участь українців у розстрілах євреїв у Бабиному Яру така очевидна, що повторюють її справді лише психічно неповносправні особи. Але навіщо ж їх випускати на телебачення? Інша річ, якщо є мета...

Дорогі читачі! Триває передплата на газету "Нація і держава" на 2013 рік. Інформація про газету міститься в Каталозі видань України на 2013 рік. Наш індекс: 09715. Передплатна ціна: на 1 місяць – 7,01 грн., на 3 місяці – 21,03 грн., на 6 місяців – 42,06 грн., на рік – 84,12 грн. Сподіваємося на солідарність і допомогу!

ПОЛІТИЧНИЙ КОМЕНТАР

ОПОЗИЦІЯ "ОБНУЛИЛА" ІДЕЮ ПЕРЕВИБОРІВ

5 листопада в Києві, на майдані під Центральною виборчою комісією розпочалися акції протесту проти фальсифікації результатів виборів щонайменше в 13-ти одномандатних округах, де перемогли представники опозиційних сил, але перемогу приписали висуванцям від влади.

Окружний адмінсуд завбачливо заборонив проведення акцій у Києві до 12 листопада: міліцейський гучномовець невтомно попереджав мітингувальників, що в разі невиконання судового рішення міліція змушена буде застосувати проти "шановних громадян" спеціальні засоби. Особливо, якщо встановить факти провокації. Однак "шановні" "законну заборону на мирне зібрання" нехтували, провокаційних дій не вчиняли, навпаки, час від часу нагадували спецназівцям, що вони такі самі українці, як і ті, проти кого налаштовані в бойовій готовності спецзасоби.

До киян цими днями приєдналися посланці інших областей України: мітингувальники зі Сходу та Півдня так само щиро обурені нахабством "переможців", як і мешканці центральних, північних та західних регіонів держави.

Ситуація нагадує ретроспективу – листопад 2004 року. Щоправда, революційний запал має локальніший характер і в прямому, і в переносному значеннях. Критична маса протестувальників значно менша, та й площа перед ЦВК – це не майдан Незалежності. Тим паче, що мітинг потіснили базарники: в чиюсь "мудру" голову вклали ідею, що ярмарок з його стійким і неприємним "ароматом" оселедців "другої свіжості" найліпше прикрашає вхід до Центрвиборчкому.

Ситуація тим часом зайшла в глухий кут. Чіткі докази фальсифікацій і махлювання з цифрами на округах, де всупереч виборчій арифметиці перемогла політична доцільність, що спричинило гостре невдоволення у західних інституціях, не позбавили владу олімпійського спокою. ЦВК, усупереч окремій думці кількох нормальних її членів, легалізовувала крадіжку голосів Засухою, Губським та іншими фаворитами партії влади. Терпіти цей правовий цинізм означало визнати безпорадність опозиції, яка обіцяла "їх зупинити", а виявилася неспроможною схопити за руку навіть членів окружкомів, які нахабно, майже не криючись, переписували чорне на біле. Залишалося кілька варіантів протидії: один з них – "обнулити" виборчі списки і кандидатів від мажоритарки – за рівнем ефективності дорівнював цьому самому нулю і, слава Богу, нині ця ідея Анатолія Гриценка, здається, вже неактуальна, як вила "радикала" Ляшка. Принаймні, на думку нунсівця Юрія Ключковського, повторити досвід з обнулінням списків, як це було зроблено в 2007 році, опозиціонерам не вдасться. Потрібно доводити громадськості нелегітимність результатів виборів, а не займатися безглуздям. "Усі ці відверті махінації, зловживання, грубощі, застосування сили, фальсифіковані рішення судів – все це показало, що Верховна Рада сформована не народом, а чинною владою, є нелегітимна, – заявляє депутат. – Однак це ще не означає юридичної недієздатності Верховної Ради. Для того, щоб Верховна Рада була юридично недієздатна, потрібно, щоб на момент відкриття першої сесії було обрано менше за триста депутатів". За словами пана Ключковського, домогтися такого дуже складно, бо вже немає норми закону, яка дозволяє рішенням партійних з'їздів обнуляти списки. Відмовитися від мандата можуть ті, хто обраний, а за ними всі, аж до останнього номера, повторити "цей подвиг". Однак, пояснює, це не вирішує питання, адже ще є мажоритарники. І тут багато чинників, що можуть вплинути на незгоду позбутися одержаного з такими труднощами мандата. Також Юрій Ключковський не виключає, що нові вибори влада проведе таким чином, що "там уже й рипнути опозиції не дозволять". Отже, робить висновок, треба змушувати ЦВК виявляти всі факти фальсифікації та відновлювати справедливість у підрахунку голосів…".

Власне, для того, щоб "активізувати свідомість членів ЦВК", опозиція і звернулася до адекватнішого варіанта – підтримки виборців. І Центрвиборчком відреагував, ухваливши постанову про перевибори в п'яти округах, де неможливо встановити волевиявлення людей через "несакціоноване втручання" у підрахунок голосів.

Голова Ради об'єднаної опозиції "Батьківщина" Арсеній Яценюк, який приніс цю новину після зустрічі з головою ЦВК Володимиром Шаповалом, висловив "часткове задоволення" таким рішенням: "Те, що ЦВК винесла рішення про повторні вибори на п'яти округах, означає, що ми не дали кандидатам від влади незаконно захопити перемогу, але ми не підтримуємо скасування виборів там, де ми перемогли. В окрузі Засухи опозиція отримала на 12 тисяч голосів більше. Ми вимагаємо оголосити переможцем Віктора Романюка від опозиції і вимагаємо притягнути Засуху до кримінальної відповідальності. Вона вкрала голоси…". При цьому пан Яценюк нагадав, що у спільній заяві "Батьківщини", "Свободи" та "Удару" міститься чітка вимога: ЦВК має взяти до свого провадження перерахунок голосів по 13 проблемних округах. "У нас є протоколи, які засвідчують перемогу опозиції на всіх цих округах", – сказав він та додав, що там, де знищені протоколи, опозиція готова йти на перевибори. "Ми не боїмось цього, тому що ми їх однозначно переможемо. Ми висунемо єдиного кандидата на кожному окрузі, а це означає, що ми отримаємо ще кращий результат, ніж ми мали в Києві і по Україні". Водночас А. Яценюк запевнив, що по тих округах, де є протоколи, опозиція готова подавати позов до Вищого адміністративного суду України.

Лідер партії "Удар" Віталій Кличко також заявив, що влада має змиритися з тим, що її кандидати програли, припинити маніпуляції та визнати перемогу висуванців від демократичних сил. Він повідомив, що лідери опозиції йдуть до ЦВК обстоювати решту вісім округів. "Ми знаємо, що нам ідуть назустріч тому, що бояться, ідуть назустріч тому, що розуміють: люди – це велика сила і проти людей немає жодної іншої сили. І я переконаний, що разом ми захистимо наше право жити в країні, де кожен може впевнено дивитися в завтрашній день. Ми будемо боротися, бо тільки той зможе перемогти, хто бореться".

Голова ВО "Свобода" Олег Тягнибок підтвердив очевидне: тільки завдяки спротиву людей в багатьох округах мандати не віддано провладним кандидатам. "Влада думала, що люди не вийдуть на вулиці і спокійно спостерігатимуть її абсолютну сваволю, зухвальство та зневагу до українського народу, а вона побачила, що народ починає підніматися. І, найголовніше – громада піднімається там, де кримінально-олігархічний клан думав, що це його територія навічно. Вони думали, що там, де вони панують, перемогу ніколи і нікому не віддадуть. Але саме на Великій Україні, саме в українському Донбасі, саме на півдні України, на Одещині, Миколаївщині повстав народ. Цього вони ніяк не очікували"… А результати голосування у столиці продемонстрували – українці Києв не віддали, а хто не володіє столицею, тому не владарювати над Україною…

Щоправда, невирішеною залишається доля 11-го і 14-го вінницьких округів. Опозиція вимагатиме або визнати перемогу своїх кандидатів, або ЦВК має також оголосити там дострокові вибори. В коментарі авторові цих рядків кандидат у депутати по 11-му одномандатному округу від ОО "Батьківщина" Наталія Солейко погодилася, що одним з варіантів можуть бути перевибори або на окремих дільницях, де її здобуток унаслідок махінацій з бюлетенями "красиво намалювали" суперникові, або на всьому округу. Хоча, на її думку, є значно простіший шлях до встановлення істини, адже все можна підрахувати за даними протоколів ДВК з мокрими печатками, перші примірники яких вдалося врятувати від фальсифікацій.

…Утім, часткове задоволення рішенням комісії вже наступного дня переросло у повне незадоволення. У "Батьківщині" тепер стверджують, що ЦВК своєю постановою від 5 листопада "виконала вказівку влади для того, щоб не допустити перемоги опозиційних кандидатів та легалізувати масштабне спотворення волевиявлення громадян… Ми невідкладно оскаржимо це в суді і не визнаємо результатів виборів доти, доки всі опозиційні кандидати, в яких намагаються вкрасти перемогу, не одержать свої депутатські мандати. Вимагаємо від ЦВК взяти відповідальність за встановлення підсумків голосування на себе…".

Отже, риторика змінилася. Або опозиція втратила оптимізм і віру у ще ліпші показники своїх мажоритарників, або зрозуміла, що її розводять, за висловленням братків, як лохів.

6 листопада ще чинний парламент скріпив 260-ма голосами перевибори на п'яти округах. Віце-спікер Микола Томенко вважає "це зневагою до тих людей, які голосували, і до тих людей, які перемогли… Коли люди виграють з відривом 10-12 тисяч голосів, майте совість!...".

На брифінгу пан Томенко своє обурення доповнив новиною: Президент, котрий уже тиждень, як зник з поверхні політичного життя, начебто з "підпілля" дав вказівку сформувати більшість у ВР з представників Партії регіонів: "Доки не буде 226 депутатів у ПР, доти результати виборів не повинні визнаватися і підписуватися, зокрема, в тих округах, де перемогла опозиція". Мабуть, недаремно "вже дев'яту добу не обраховані навіть електронні протоколи того, що відбувалося на виборах".

Опозиція не погоджувалася і не погодиться на проведення повторних виборів на тих округах, де ми маємо протоколи, в яких чітко зафіксовано, що кандидат від опозиції переміг". Теоретично, додав віце-спікер, можна погодитися на невизнання результатів і повторні вибори на одному-двох округах, де, наприклад, було знищено виборчу документацію і неможливо встановити результати.

…Перевибори, однак, призначено саме в тих округах, де "бал підрахунку правлять" Засухи-Губські-Пилипишини. Народ протестує. Незважаючи на дощ і повторні спроби спецпідрозділу "Беркут" очистити площу від протестувальників. Усупереч погрозам про застосування спецзасобів та порушенням кримінальної справи за зіпсований… водозбірник фонтану (очевидно, від нервів фантазія у влади вичерпалася, наче фонтанні струмені взимку). Люди захищають не опозицію, а свій вибір. Можливо, тому ще не все втрачено?

Людмила КОХАНЕЦЬ

ВТРАТА

Висловлюємо щирі співчуття рідним і друзям покійного Валерія Бондаря

Конгрес Українських Націоналістів із сумом сповіщає, що 31 жовтня, передчасно, на 56 році життя відійшов у засвіти засновник КУНу, перший голова Харківської обласної організації Конгресу, багатолітній член Головного Проводу, соратник Слави Стецько славної пам'яті Валерій Бондар.

Не стало видатного українця, талановитого художника і справжнього нашого друга, людини високого інтелекту і великого життєлюба.

Найвищою цінністю для Валерія Бондаря була Україна, її честь і гідність, її свобода. Як відомий український художник-модерніст він зробив вагомий внесок у розвиток українського мистецтва, залишивши для України свій великий творчий доробок.

Валерій Бондар зробив особистий великий внесок у створення і розбудову нашої партії. Ми всі будемо пам'ятати його творче оформлення першого Великого Збору Конгресу Українських Націоналістів, який відбувся в липні 1993 року, як справжній мистецький шедевр, що додавав натхнення присутнім для подальшої боротьби за Українську державу та служіння українській нації.

Валерій разом із покійним членом Конгресу Петром Черемиським та іншими активістами партії організував виготовлення та встановлення пам'ятного знака воїнам УПА, зведеного в жовтні 1992 року, та пам'ятного знака жертвам голодомору 1932–1933 рр. в молодіжному парку в Харкові.

У глибокій скорботі та щирій пошані схиляємо в жалобі голови разом із дружиною Ольгою Різніченко, рідними і друзями покійного.

Спочивай у мирі, дорогий наш побратиме, світла пам'ять про тебе вічно житиме в наших серцях.

Головний Провід Конгресу Українських Націоналістів,
друзі Степан БРАЦЮНЬ, Марія БАЗЕЛЮК,
Михайло РАТУШНИЙ,
Володимир НАУМЕНКО

Наші корпункти

Вінниця	Березовський В'ячеслав	(067) 258-55-71
Донецьк	Олійник Марія	(062) 337-23-48
Житомир	Ярмолінський Олег	(067) 702-63-37
Запоріжжя	Тимчина Василь	(0612) 67-31-82
Івано-Франківськ	Салига Роман	(0342) 3-11-35
Кіровоград	Тріщенко Віктор	(0522) 36-95-25
Київська обл.	Сахацький Олександр	(04597) 4-92-93
Київ	Шепетюк Юрій	(044) 278-63-89, 279-68-34
Луцьк	Хомич Іван	8-095-92-66-154
Львів	Динилиха Ігор	(0322) 38-67-63
Миколаїв	Яценьо Софія	(0512) 49-67-90
Одеса	Ролінський Володимир	(095) 678-76-73
Полтава	Паламарчук Дмитро	(050) 171-63-49
Рівне	Бідюк Юрій	(050) 435-34-34
Севастополь	Проценко Володимир	(0692) 48-79-46
Сімферополь	Овчарук Василь	(0652) 29-77-43
Суми	Друзь Віктор	(096) 485-67-37
Тернопіль	Ткач Володимир	(098) 711-05-50
Ужгород	Сачко Олександр	(099) 053-48-69
Харків	Дяків Богдан	(057) 716-02-18
Херсон	Реуцький Іван	(097) 285-32-96
Хмельницький	Бенюк Ніна	(8096) 362-72-23
Черкаси	Савченко Максим	(067) 647-35-24
Чернівці	Лютик Віктор	(0372) 51-02-72
Чернігів	Рябченко Валерій	(04622) 4-38-81

НЕСВЯТКОВЕ

БРАВАДА БЕЗПАМ'ЯТСТВА

Схоже, щось таки перемкнуло в головах нинішніх владців, може, вибори вплинули. Починаючи з 28 жовтня і донині, в Києві святкують 69-ту річницю його визволення від німецької окупації. Хрещатиком марширують переодягнуті в уніформу часів Другої світової війни військові курсанти і міліціонери, їздить військова – автентична – техніка, а голос диктора урочисто озвучує "полум'яні" тексти про "блискучу" перемогу Червоної армії та її воєначальників. І – жодного слова про понад мільйон загиблих червоноармійців – невиправдані жертви жорстокості і самодурства радянських маршалів, які свідомо загатили Дніпро тілами щойно мобілізованих в армію українців, аби догодити генералісімусу "подарунком" до 26-ї річниці "великого жовтня". Отака собі бравада безпам'ятства навіть тепер, у власній, здавалося б, державі.

За офіційними даними, у боях за Київ загинуло понад 400 тисяч червоноармійців. Німці втратили в цій битві 15 тисяч солдатів. Напередодні наступу німецький фельдмаршал Еріх Манштейн практично без втрат перевів на правий берег Дніпра чотири армії, попереду яких санітарні машини вивезли близько 200 тисяч поранених, а також бойову техніку, після чого зруйнував міст.

Як пише Марія Остерська ("УМ", ч.165), Сталін думав не про полегшення долі людей, а про важливі дати в історії радянської держави. Тож Київ мали взяти до 7 листопада. При тому проігнорували запропонований маршалом Рокосовським план визволення Києва "малою кров'ю": форсувати Дніпро з Ясногородського та Чорнобильського плацдармів, ударити у фланг ворога і розбити німецький фронт між поліськими болотами. Штурмувати Київ вирішили коштом життя українців, які перебували під окупацією, тож вважалися ворогами народу і їхнє життя нічого не коштувало для червоних командирів. "Наступ на Київ, – пише Марія Остерська, – розпочали 22 вересня з плацдарму неподалік села Великий Букрин. Попереду виставили "штрафників" і щойно мобілізованих. Їх, чоловіків від 16 до 60 років, "польові військкомати поспіхом набирали у звільнених від німців селах і містечках. Ці чоловіки два роки жили поза впливом радянської пропаганди, вірогідно, втратили "ідеологічну підкутість" і становили потенційну загрозу для радянської влади. Такій от "чорній піхоті" не видавали обмундирування, їх не навчали стріляти. Гвинтівку доручали "роздобути в бою". Спереду цих юнаків і стариків убивали нацисти, ззаду зброєю підганяли "заградотрядівці". Бездарний план переправи плюс провал повітряного десанту засвідчили: так Київ не взяти. 23 жовтня Москва наказала командувачеві 1-го Українського фронту генералові Миколі Ватутіну змінити план київської операції і розпочати її за 200 кілометрів – із Лютізького плацдарму. У Букрині ж залишили смертників – червоноармійців, які, відвертаючи увагу ворога, викликали вогонь на себе. А з Лютіжа у крижану воду кинули людей форсувати Дніпро. "Двадцять п'ять тисяч входить у воду, а виходить на тому березі три тисячі, максимум – п'ять, – згадував російський письменник Віктор Астаф'єв, учасник боїв за Київ. – Через п'ять-шість днів усе це спливає. Уявляєте?"...

Переправа військ через Дніпро в районі Лютізького плацдарму. 1943 рік

Досі тривають пошуки, уточнюється кількість жертв і їхні імена. Сьогодні встановлено, що лише 1-й Український фронт втратив у боях за Київ 650 тисяч вояків. Однак ці втрати могли бути як мінімум у десяток разів менші. Проте "видатний" воєначальник маршал Жуков звелів мостити переправу трупами українців. Ось що згадує учасник боїв за Київ, мобілізований у "чорну піхоту" письменник **Анатолій Дімаров**:

"Коли село звільнили, всіх чоловіків від 16 до 60 років – всіх, аби була нога-рука, а чи сліпий-глухий – не важливо – стали брати до війська. Нас "озброїли" – дали по півцеглини і – "йдіть, іскупайтє віну кров'ю", бо ми на окупованій території були. Мовляв, ви жбурляйте цеглу, а німці нехай думають, що то гранати! Нас 500 душ вигнали на кригу водосховища, навпроти – якийсь комбінат, німці вибили в мурі бійниці. Сам мур – висотою метрів три. Попробуй через нього перелізти та по кризі до нього добігти. Німці нас підпустили і вдарили кинджальним вогнем. Повернутися назад не можна було – там сиділи смершівці з націленими нам у спину кулеметами... Вибухнула міна, мене знову контузило, я впав. Коли мене, непритомного, підібрали, в госпіталі не могли ту цеглину витягнути, так я в неї вчепився і вона в мене вмерзла. Я, як справжній солдат, зброю на полі бою не залишив *(сміється)*. Хлопці казали, що з 500 душ лише 15 уціліли! А під Ізюмом десять тисяч таких беззбройних поклали! І так винищували чоловіків по всій Україні. Ніхто про це не пише. Я єдиний написав. Решту – мов заціпило.

Вважаю, що після Голодомору це було друге зумисне винищення українського народу! Життя нашого солдата нічого не було варте. І коли Жукова запитали, як будемо переправлятися через Дніпро, плавзасобів же нема, він відповів: "По хохлам пройдьом!". Коли років п'ять тому я лежав у шпиталі й мені принесли медаль Жукова, я її пожбурив: цього гада не носитиму!"

Тож переможні фанфари тут ні до чого. Вшануймо полеглих у боях за Київ, вклонімося їхній пам'яті, відслужімо панахиду по убієнних. Нехай їхня трагедія буде нам пересторогою, яка нагадує: жоден чужинець не дорожитиме українським народом – ні його життям, ні його честю та гідністю, ні його свободою. Бережімо себе і свою рідну Вкраїну, шануймося...

Ольга ДМИТРЕНКО

ДУМКИ З ПРИВОДУ

СИНДРОМ НАБУТОЇ НЕНАВИСТІ

У своїй статті "Принципи передачі влади", надрукованій рік тому, я намалював можливі сценарії переходу влади до нових політичних сил. Основна її теза полягала в тому, що розумна влада заздалегідь готується до неминучої передачі влади в інші руки. Для цього вона не намагається знищити своїх опонентів, які, як показує історичний досвід, рано чи пізно прийдуть їй на зміну, а вчиться з ними домовлятися. Вона ніколи не спалює за собою мости, бо їй нікуди буде відступати. Якщо ти посадив своїх політичних опонентів, то вони, за законом зростаючої дії, тебе вже точно розстріляють. Чим довше твої політичні опоненти сидять, тим імовірніший такий сценарій. Усе йде в політології за наростаючою. Втрата майна, втрата свободи, втрата життя. Бен Алі, Мубарак, Хусейн, Каддафі.

У цьому сенсі нинішні парламентські вибори надзвичайно показові. Декілька років тому в іншій статті я писав, що суспільство готове до радикалізації. Нині можна констатувати, що вона вже відбулася. При цьому процес явно не зупинився і продовжує рухатися вперед семимильними кроками. Божевільна влада сама цьому всіляко сприяє. Складається враження, що вона просто зі шкіри пнеться геть, щоб саме, за французькими мислителями Берж'є і Повелем, "з неї здерли шкуру". Нічого немає нового ні під Сонцем, ні під Місяцем. Дурні завжди були, є вони нині, будуть і в майбутньому. Дурні в принципі не здатні підібрати собі розумних радників і консультантів, бо для цього також необхідно мати розум.

Взяти хоча б приклад з пані Королевською. Які такі-сякі соціологи і політологи могли "нагадати" їй прохідні бали до парламенту? Хлопці чи дівчата просто заробляли гроші і робили це чисто за Дейлом Карнегі. А де ж ти була, голубонько? Чим ти думала? Футболісти геніально думають ногами, але ж не головою. Тепер же подавати в суд "на науку", яка в нас давно не наука, а дурна політика, просто смішно.

У влади теж соціологи і політологи "ахові". Мабуть, кращий із них (не знаю, який рівень у гірших), заявив, що, бачте, опозиція намагається сфальсифікувати вибори в Києві. Це ж треба до такого додуматися! Ця людина абсолютно неадекватна. Тим більше, він ще й пожартував, мовляв навіть якщо на панду наліпити бірку "Батьківщина", то вона переможе в Києві на виборах до Верховної Ради. І приклад навів, що пан Ємець взагалі жодної передвиборної агітації не вів, а його вибрали, бо він належить до опозиції. От тобі й маєш. То навіщо тоді опозиції фальсифікувати вибори, коли за неї і так народ горою?

Такі соціолого-політологи заведуть нинішню владу до найгіршого варіанта передачі влади. Сама вона, як свідчать висловлювання її очільників, так і не "врубалася" в те, що відбулося. Хлопці роблять вигляд, що нічого страшного не сталося. А може, й просто не здатні нічого збагнути. А справа дуже серйозна. На окремих виборчих дільницях Києва за "Свободу" проголосувало понад 40 відсотків виборців. І це не "лохи" якісь, як намагаються нас переконати провладні соціологи. "Лохи" якраз голосували за інших… Київ – найінтелектуальніше місто України. За всіма показниками. І люди тут служать таким собі лакмусовим папірцем тих процесів, які стрімко назрівають в суспільстві. Ті, хто голосує за "регіони" чи "комуністів", соромляться в Києві про це навіть комусь говорити, щоб про них погано не подумали. Натомість киянин заявляє відверто і з гордістю, що він голосував за "Свободу".

Відбулися вибори і стало зрозуміло, що нинішню владу в Україні ненавидять. І чим далі, тим сильніше і більше людей. Я, як науковець, привчений до аналізу, синтезу і класифікації, одразу намалював картосхему областей за рівнем ненависті їхнього населення до влади. Виявилося, що за станом на кінець 2012 року в нашій державі не виявлено жодної області, де б владу любили. Першу групу становлять області, де традиційно підтримують "регіони" вкупі з "комуністами". Реальні , а не "намальовані" результати вказують на те, що рівень підтримки цих партій тут упав, а рівень ненависті зріс у декілька разів. В інших областях, які в минулому демонстрували нейтралітет, він різко перетворився на відверту ненависть. Західні області просто палають ненавистю до влади, але їх стримує тривога за державу. І, нарешті, до четвертої градації увійшов Київ. Влада для киян не просто ненависна. Столичні жителі над нею завжди просто насміхалися, вважаючи владні персоналії чимось на зразок клоунів, які покликані їх смішити. Але і їм терпець увірвався. Якщо раніше над владою, її діями і словами всі просто потішалися, вважаючи високопосадовців неосвіченими дурниками і "лохами", то тепер ситуація різко змінилася.

У чому ж причина зміни настроїв "кухні політичної погоди" України, тобто Києва? Вона полягає в абсолютно божевільній реакції влади на результати виборів у столиці. Якщо раніше реакцією на підрахунок голосів у Києві протягом тижня було б твердження: та вони там просто всі дебіли, не можуть звести докупи елементарні цифри, то зараз вже так ніхто не каже. Говорять зовсім інше. І навіть пишуть на парканах і будинках. Люди кажуть, що владу треба "мочити". Інтернет просто стогне від того, що стрілець з "Каравану" пішов не туди. В кабмін треба було йти, радять блогери.

А якої іншої реакції можна чекати на "братків" під ОВК, на залякування дітей кандидатів від опозиції? Коли Терьохіну поламали ребра і палець, народ просто закричав від ненависті: на вила їх. Нещодавно влада сміялася з пана Ляшка з вилами в руках. А саме за ці вила й проголосував народ. Він уже до них дозрів…

Петро МАСЛЯК

ПОДВИЖНИКИ НАЦІЇ

"...Я ПОВЕРНУСЬ У КРАЙ, ДЕ СОЛОВ'Ї..."

Доля поета героїчного покоління

Тарас САЛИГА,
доктор філологічних наук, професор.
Львів

Із московських заслань Катерина Мандрик-Куйбіда повернулася в Україну, коли настали приморозки після Хрущовської "відлиги". Тоді пісні УПА, як і все, що звалося й вважалося українським чи пак – націоналістичним, були суворо заборонені, були політичні в'язні, і випускати їх на волю не прийшла пора. Не пора було оприлюднювати в друкованому вигляді й власні поетичні твори, що їх вона писала в тюрмах та після сибірського заслання, сказати б, на умовній волі. То вона й далі гріла їх під серцем, а вони гріли серце їй, і так жили вдвох – вона й пісні в її записах, пісні й вона. Щоправда, пісні просилися й в інші серця, в народ, у маси, а вона плекала їх у своїй душі, хіба десь у самоті наспівувала, боячись, щоб хто чужий не почув і знову їх двох не відправив на каторгу в Інту.

Тільки з відродженням української незалежної державності Катерина Мандрик-Куйбіда відкрилася як поетеса і фольклористка. Збірки її творів почали з'являтись у світ, на жаль, після смерті авторки. "Я дуже хочу, – читаємо в короткому супроводі до її тюремних зошитів, – щоб знали мої внуки та десяте покоління, як ми боролися за нашу славну родючу, квітучу самостійну Україну. Ми тут живемо і не відчуваємо, яка вона... Я десять років не була в Україні, а як повернулася, то не могла надихатися її повітрям..."

Фольклорні записи та вірші Катерини Куйбіди – це теж благодатне повітря, вони підносили небо над головами тюремних невільників у тяжкі миті скрути фізичної та духовної, у хвилини розпачу й безнадії. Вони спадали рятівним бальзамом на душу і гоїли її. Чи не в усіх спогадах упівців, які пережили каторги московських заслань або ж німецьких концтаборів, є сюжети про таємне святкування в тюрмах Христового Воскресіння, Різдвяних свят, відзначення важливих дат тощо. Про це пише Олекса Воропай, який зібрав листи, фольклорну творчість українських в'язнів та остарбайтерів у німецькій неволі, куди в роки Другої світової війни їх силоміць вивозили з України "як дармову робочу силу, як здобич. Як ясир" (О. Воропай). "Тих нещасливців, – пише він, – що потрапили в неволю, новий Вавилон зустрів каторжною працею, нуждою, голодом і цілковитим безправ'ям".

Єдиним рятунком залишалося для них рідне материнське слово, яке з собою взяли в дорогу, та пісні краю. Вони й самі їх складали: "*Я сама тут, в Німеччині, // десь далеко ненька, // Нема в мене родиноньки, // окрім соловейка. // Соловейко-канарейко, // вволи мою волю, // Напишу листа дрібонько – // занеси додому*". Не легшими, а відомо, що значно важчими були знущання з мільйонів в'язнів і в сталінських тюремних зонах, розміщених по найсуворіших місцях Росії та її колоній, званих Радянським Союзом, де можна було карати кліматом, рабською працею та неволею. Фольклорна таборова творчість сталінського Вавилону співзвучна з Вавилоном гітлерівським. "У них, – як висловився Б. Кравців, – многострунно бринять всі акорди душі українського народу, який у надзвичайно важких обставинах продовжує свою вікову боротьбу за свободу, пише кров'ю одну з найбільш світлих сторінок своєї історії".

Катерина Куйбіда з такими піснями пішла на заслання[1] і не втратила їх. Повернулася з ними додому. Привезла переспіви народних пісень та свої власні твори. У її збірці "Ой летіли журавлі" є переспів популярної пісні Романа Купчинського "Лети, моя думо, в вечірню годину". Невідомо тільки, чи вона його від когось записала, чи створила сама.

Лети, моя думо,
В вечірню годину,
В неволі катам не корись,
Лети в Україну,
У рідну хатину,
Де я раювала колись.

Тепер в тій хатині,
Лишилася мати,
Якщо ще жива, передай,
Хай, бідна, не плаче
Хай, рідна, не тужить,
Бо я ще вернусь в рідний край.

Є у неї вірші й за мотивами "чистого" фольклору або, точніше, вірші "під фольклор". Тут уже немає конкретного авторського адресата, якого "наслідують", до якого хочеться бути подібним, а є якийсь інший полон, що адекватний настроєві авторової душі. Є ритмо-мелодійна стихія, яка є суголосною стану поетеси: "*Ой зелене жито, зелене, // Зашуміло легко до мене, // Зашуміло та й засміялось // В моїм серці так і зосталось. // Як додому йшла я житами, // Світлом грало сонце світами, // Обертало шепіт в знемогу // І стелило злотом дорогу. // Засміялась я в суголосся, // Розпустивши чорне волосся // І упала з вітром у жито, // Геть по вінця сонцем залите. // Зупинися, мите блаженна! // Проростають сонячні зерна! // Колоситься радість всетворна, // Зупинивши сонячні жорна*".

Читаєш подібні речі, й викликає подив незаперечний літературний, а точніше віршоскладальний талант поетеси, адже до праці на ниві красного письменства Катерина Мандрик-Куйбіда себе не готувала. Вона навіть записала у своєму нотатнику, що "ніколи не мріяла бачити своє життя в писаному слові". Ідейно-художня верифікація віршів Катерини Куйбіди ніколи не викликає сумнівів. Вона абсолютно адекватна тій жорстокій дійсності, що випала на долю її героїчного покоління. У тих драматичних обставинах, які доводиться проживати героїні її віршів, не потрібно метафоричних чи взагалі якихось інших образних деталей, що художньо поглиблювали б драму, оскільки її поглиблювати не треба, бо самі ж обставини є драмою. Катерина Куйбіда, яка сповідує християнську мораль та обдарована від природи яскравим талантом, інтуїтивно це розуміє. Інша річ, що розвинутися цьому талантові повною мірою, на всю його потужність не було умов. Отже, коли йдеться про художню майстерність її віршів, то доцільніше говорити про природне відчуття слова, образу, розгортання ліричного сюжету тощо, ніж про набутість певної версифікаційної школи чи чогось подібного. Її творча еволюція – передусім еволюція росту в "закритих умовах", це – самоаналіз власного досвіду і практичне послугування цим досвідом:

Морозом лютим, снігопадом
Із двадцять п'ятим роком нині
Мене весна вітала радо...
І вдарив конвоїр по спині.

[1] 25 жовтня 1950 р. її заарештовують. У болехівській, а потім у станіславській тюрмах, – як пише в передмові до збірки віршів матері "Благослови вогнем" Василь Куйбіда (син), – її б'ють, катують, роблять із неї інваліда, але мужня підпільниця нікого не видає. Постановою особливої наради при МДБ СРСР її, як "особливо небезпечного злочинця", 17 березня 1951 р. засуджують за статтями 51-1а та 54-ІІ КК УРСР на десять років суворого режиму з позбавленням громадянських прав на п'ять років після виходу із в'язниці.

Катерина МАНДРИК-КУЙБІДА

До життєвої правди, до цього "невидуманого реалізму" не треба нічого додавати, тут будь-які художні "прикраси" у вигляді художніх ефектів зайві. У вірші на повну силу "працює" контраст. І цього досить. Часом незначна, навіть не "живописна" деталь, на якій авторка зосереджує увагу, містить у собі глибоку драму: "Замок іржавий в тиші загримів: Конвой подруг заводить до в'язниці." Або ж: "А жити Бог дарує силу, Лише готовому померти!". Це, якщо хочете, універсальна морально-етична (філософська) сентенція, яка здатна рятувати людину в хвилинах розпачу і безнадії, яка вселяє віру та спонукає протистояти невільництву, рабським обставинам і навіть смерті.

Під цим кутом зору не зайве згадати ще одного поета УПА – Мирослава Кушніра. Невідомо, чи знав він філософію містики смерті, тема якої в українській, особливо еміграційній, поезії була наявною. До речі, він заздалегідь до свого відходу з життя передбачив його реальну картину:

Остався лиш один й однісінька
граната,
а ворог не стріляв – хотів узять
живим.
Але хто жити вміє – вміє і вмирати
прощанням зброї, гострим
і стальним.

М. Кушнір усвідомлював, що смерть – це не кінець, а початок великої дороги, смолоскип для інших, це зіслання від Бога як приклад, урок сучасникам, як світло, що має спалахнути в їхніх душах.

Про поезію Олени Теліги аналогічного спрямування Дмитро Донцов писав: "Смерть – це горіння, порив... (поетка. – **Т. С.**) уявляє себе свічкою, перенесеною "за межі схилу"... Бачить смерть як велике щастя. Чи не з таким відчуттям входили колись на арену римського Колізею або на кострища мучеників перші християни?"

Українська історія на кожному своєму відтинку завжди мала "перших хоробрих". Такими були і Ольжич, і Теліга, і Кушнір, і загалом їхнє покоління. М. Кушнір у двадцять років, оточений московськими карателями, 1945 р. підірвав себе гранатою, щоб не здатися чужинцям живим. Подібно до Мирослава Кушніра, підірвався в криївці (сім літ по закінченні війни, 23 лютого 1952 р.) і близький краянин Катерини Мандрик-Куйбіди (майже сусідні села), поет-упівець Марко Боєслав (Микола Дяченко). Він теж напередодні свого героїчного вчинку залишив рядки про свого побратима: "*Упали всі друзі, лишився Микола, // В пістолі один лиш набій. // Нема чим стріляти – кати доокола – // Прощай, Рідний Краю ти мій!*"

Згадуваний уже Д. Донцов, аналізуючи такі мотиви української поезії, тобто поезії вісниківців, зокрема О. Теліги, писав, згадуючи при цьому і слова Лесі Українки: "Дух – це та сила, що з'являється з Божої ласки, це сила, що докінчує формування людини. Удосконалює її. Він просвічує, осяває нашу думку, і сильною робить волю, неспівмірно сильною – до слабкости людської натури, створює героїв. Вогонь? – Це символ духа, який світить і гріє, освічує і запалює нашу мисль вірою, дає велетенський імпульс нашій волі, зігріваючи любов'ю наші бажання. Він проганяє страх, він робить легкою жертву, він робить з людських створінь тих надлюдей, про яких – про перших християн – писала Леся Українка:

Ті люди робляться мов одержимі
Бери їх на тортури – перемовчать,
До серця промовляй – вони
мов камінь,
Загрожуй смертю – люди ці
мов трупи,
Чи мов безсмертні..."

Поезія Лесі Українки в інтерпретації Д. Донцова звучить як українська поетична традиція, що панувала в усі героїчні часи нашої історії. Так, наприклад, оспівано "лицарів духу" – Героїв Крут, про яких П. Тичина у своїй унікальній присвяті сказав, що вони "вмерли в Новім Заповіті зі славою святих". Марко Боєслав розумів, що на традиції держиться світ. Із крутянського вогнища "слави святих" пломенить благодатна сила духу, яка гартує нові покоління лицарів.

"Славою святих" – героїчною традицією українських лицарів героїв – причастилась і Катерина Куйбіда. Академік Микола Жулинський тому й зазначив, що вона "надзвичайно емоційно чутлива натура, від природи наділена даром провидіти. Трагічне потрясіння чи, точніше, усвідомлення-передчуття трагічної колізії настільки глибинно проникає в її душу, в її почуття і переживання, що вона набуває дару особливого чуттєвого пізнання. Її уява настільки ефективно активізується, що виявляє здатність викликати з ірреального світу образи Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці Гошівської, не відчувати болю, коли її катували слідчі, нічого не боятися – "ні своїх катів, ні знущань, ні найтяжчого вироку".

Треба було мати таку духовну силу, щоб усвідомити й переконати себе, що віднині її Ангелом Хранителем є Мати Божа Гошівська.

Катерина Куйбіда з особливою емоційною чутливістю реагує на носіїв "кривавих ідеалів", відчуває непогамовну потребу боротися, мститися за смерть своїх односельців та вояків УПА і боронити свою Україну.

Злоби кривавої пророки,
Що вивергають з горла смерть,
Ви тут пробудете допоки
Ми гнівом сповнимося вщерть.

Переінакшить нашу вдачу
Не вдасться, нелюди, і вам.
Ми збережем любов гарячу
І вірність нашим корогвам!

Цей вірш 1945 року "Криваві ваші ідеали..." – своєрідна присяга молодої патріотки, яка у Великий День Воскресіння Христового посвячує себе на жертовну боротьбу проти радянського окупанта, благословляючи себе на очищення вогнем оновлення на найвищій хвилі героїчної самопожертви:

Великий день. Урочі дзвони
Наш дух здіймають до небес.
Ми Україну обороним!
Христос Воскрес! Христос Воскрес!

Писала Катерина Мандрик-Куйбіда не лише в роки ув'язнення, а й коли вийшла на волю. Нещодавно в родинному архіві син знайшов нові твори матері, які з'явилися в різні роки. Наприклад, вірш "Де небозвід приліг..." датований 1966 р.

Де небозвід приліг на випростані гори –
Шукає місяць тінь у сяєві світил,
І срібна роса лягла на осокори,
Які стоять округ бандерівських
могил.

Старий схилився граб до стриманого
бука:
"*Пристанисько отут відважних*
вояків.

Повела їх у бій обов'язку спонука
І кожен гідно смерть призначену зустрів.

Це був жорстокий бій. Скінчилися набої.
Зібралися у круг вцілілі акурат
І кинувши в кущі вже непотрібну зброю
Разом рвонули враз колечка від гранат...

Зібрав незнаний хтось бійців останки тлінні,
Старанно вільну кров із листя обітер,
До ранку поховав попід моє коріння...
Нема кому стрільців доглянути тепер".

Пейзаж у цій поезії, як і в інших віршах Мандрик-Куйбіди, не існує сам по собі. Він становить тло, на якому відбувається щось незвичайне, а пейзажні деталі персоніфікують те незвичайне, що відбувається, драматизують його.

Комі АРСР, куди завезли на покарання авторку, і мальовниче Підкарпаття, в якому вона виростала – це небо і земля, різке протиставлення світів і клімату, а ще тюремний побут і жандармське свавілля спецслужб, – то легко зрозуміти, чим страждає душа і який настрій виливається у слово молодої патріотки, вчорашньої партизанки УПА: "*Невже від мук та болю // Під плин нестримних літ // Я звикну до сваволі, // До тундри і боліт?* "

Зрозуміло, що в післятюремний період життя мотиви її віршів набувають медитативних забарвлень:

Минає вік людський, неначе пори року:
Весною як усе, народжуємось ми.
Час юності, пройшовши літом яснооким,
У вирій відлетить лопочучи крильми.

А в осінь золоту, яка по тім наступить,
Прийде свята пора визбирувать плоди
І зважувать у час, коли на одро ступиш,
Чи чесно по життю тобі вдалось пройти.
Як сонце нетривке замінять стужі й сльоти,
Зима стріпне нараз іскристими крильми –
Вмирає, сміючись, знебарвлена природа,
А з нею, як непотріб, відходимо і ми.

На волі Катерина Куйбіда значно розширює тематику своїх віршів. Її активна участь у громадському житті підказує теми новіших творів:

Слухаючи, не чуємо.
Дивлячись, не бачимо,
Бо не віримо!
А людську душу
Не обмацати руками,
Хоч, може, ти й –
Тома невірний.

Вона засуджує тих, "чиї душі роздвоїлися", хто спекулює, торгує честю задля власної вигоди:

Торгуємо словами, виважуючи кожне,
Прихвалюєм затерті з совістю не влад
І панегірик швидко тому зложити можем,
Хто більше нам заплатить за звалище тирад.

Її життєва поведінка сконцентрована на проблемах часу, на тому, що тебе оточує, на що ти мусиш так чи інакше реагувати. Реагуючи, вона вміла помічати й те, що потребувало сатиричного пера.

Судилище розгніваних свиней
Коня судило за незвичну вдачу –
За те, що вирізнявся і, а чей,
Оцим образив гідність їх свинячу.

1947 р., під час чергової кремлівської атаки проти націоналізму, Леонід Первомайський у першому томі своїх творів, намагаючись засвідчити солідарність із радянською ідеологією, вмістив вірш "УРСР", у якому, сатирично висміюючи національно-визвольні змагання початку 1920-х років, писав: *"Знову тягнуть тебе у невільництво, рабство, підданство // Тисячі винниченків і трупи смердючі петлюр"*.

Здавалося б, таке зневажливе і брутально-цинічне ставлення до щойно минулого мало б полюбитися офіційним догматам від літератури соцреалізму. Але й старань навіть Леоніда Первомайського виявилося замало. Любомир Дмитерко в боротьбі за ідейну чистоту радянської поезії ліз зі шкіри, аби все ж "поставити на місце" відомого поета за його політичну недалекоглядність. "У минулому, – писав Л. Дмитерко, – Первомайський не бачить нічого світлого, нічого героїчного. Український народ показаний безвільним, нездатним до боротьби, його нібито весь час штовхали куди завгодно всілякі зрадники і запроданці... На противагу історичній пам'яті Первомайський явно перебільшує розмах бандитської стихії, а рушійні сили революції залишаються десь у тіні, гублять-ся у хаосі ворожих сил".

У той час Катерина Куйбіда перебувала в підпіллі як зв'язкова Служби безпеки УПА. Те, що Л. Дмитерко називав "розмахом бандитської стихії" та "хаосом ворожих сил", насправді було чимось зовсім іншим, то був народний опір, свідома борня проти окупантів. Народ ніколи не лукавить, не вигадує подвигів, не героїзує негероїчного. То звідки взявся такий могутній фольклор про патріотичний зрив упівців, їх самопожертовність у боротьбі за українську державність? Народ славить подвиги, а над ворогом іронізує, сміється. Бурлескна стихія народу виявляється і у хвилини його скрути:

Зібрав Сталін свої діти
На Вкраїнські землі -
Визволяти українців,
Щоб не були темні.
Раз, два, три, чотири
Ідуть до комори,
Паки, скрині розбивають,
Шукають "бандьори".
А як зайшли до хазяйки:
"Дай, хазяйко, кушать!"
Курку з квасним молоком
Їдять, аж ся душать.

Учорашні антиупівські криївкаріоблавники, коли воїнів УПА згадують добрим словом, тому так сатаніють сьогодні, бо знають про справжню свою опінію в народі.

А чин Катерини Куйбіди світлий і чистий. Це героїчний подвиг. "Така поезія, як у неї, – зазначає професор, доктор філології Ярослав Поліщук, – потрібна сьогодні. Вона – ніби смолоскип пам'яті. Запалений серед ночі, він палає й удень, бо навколо ще багато темних закутків і непевних тіней. А патріотичного пафосу не буває забагато, тим паче – в цьому разі, коли він абсолютно щирий та вистражданий". Це не просто вірші, а зболілі, одірвані од серця слова, що "несуть у собі риси внутрішнього, духовного просвітлення" авторки.

За чином громадянської відданості, боротьби за державність України, служіння своєму народові, одержимості революційним духом, безперечно, Катерина Мандрик-Куйбіда належить до плеяди славетних жінок – українських патріоток, серед яких Софія Русова, Олена Степанів, Софія Галечко, Дарія Ребет (Орлян), Катерина Зарицька-Сорока, Ірина Сеник, Ярослава Стецько, Ольга Басараб, Наталія Шухевич, Ніна Строката, Ольга Ференц, Надія Світлична та інші діячки. А за органічною потребою художнього "ремесла", духовною необхідністю творити свій власний світ, де панує краса і Благодать Господня, вона як письменниця і фольклористка яскраво вписується в ряд геніальних і видатних народних художниць, майстринь-світочів, таких, як, наприклад, Павлина Цвілик, Катерина Білокур, Марія Приймаченко, Ганна Василащук, Параска Хома, Ганна Собачко-Шостак, Тетяна Пата, Пелагея Глущенко, Параска Плитка-Горицвіт та інші мисткині.

"День", ч.93–94, 2012

 ВИДАТНІ УКРАЇНЦІ

АПОСТОЛ НАЦІЇ

Минулого тижня громадськість Львівщини урочисто вшанувала 201-шу річницю від дня народження видатного культурно-просвітнього діяча, очільника "Руської трійці" о. Маркіяна Шашкевича. Керівники міста та області, представники громадських організацій під акапельний супровід Заслуженої академічної капели "Трембіта" поклали квіти до пам'ятника великому українцю. Вклонитися його пам'яті прийшли і мешканці та гості міста. А незадовго до цієї події в Народному домі села Деревня Жовківського району відбулося відкриття та освячення музею Маркіяна Шашкевича. Звідси, з священичої родини Крушинських, походила дружина Маркіяна Шашкевича Юлія.

Це була справді дуже романтична історія, адже заради панни Юлії Крушинської Маркіян відмовився від целібату. Вони познайомилися у жовтні 1837 року на весіллі в пароха теперішнього села Вузлове, який видавав заміж свою шістнадцятилітню дочку. Йому тоді йшов двадцять сьомий рік, їй – двадцять третій. Цікаво, що Юлію сподобав собі Маркіянів молодший на два роки брат Микола. Обида до неї залицялися, але вона обрала Маркіяна. А він заради коханої відмовився від заповітної мрії: присвятити себе виключно служінню Церкви. Таке рішення далося йому непросто – радився з матір'ю, із своєю сестрою Юлією, яка уже була одружена. У лютому 1838 року молоді люди обвінчались. У 1911 році, коли святкували століття Маркіяна Шашкевича, газета "Неділя" опублікувала розповідь їхньої дружки Йосифи, яка пригадала, що під час весільної вечері Маркіян посадив Юлію на коліна і сказав: "Який я щасливий! Тепер уже тебе мені ніхто не відбере".

Проте щастя, яке собі вимріяв, не поселилося надовго в їхньому домі. Отець Маркіян захворів на туберкульоз, який швидко прогресував і супроводжувався важкими ускладненнями, зокрема, втратою зору та слуху. Але біда переважно одна не ходить. У січні 1843 року ще немовлям помер другий син Шашкевичів, і батько тяжко пережив цю втрату. У березні того ж року в листі до свого тестя він писав, що на Великдень приїде з дружиною до Деревні, і там усі разом святкуватимуть. Однак йому ставало щораз гірше. Маркіян уже не міг виконувати свої священичі обов'язки, й тому на парафії його замінив отець Филимон Граб'янка. Маркіянові Шашкевичу чомусь не платили священичого утримання, а мале Юлине віно вичерпалося на ліки. Вона, як могла, намагалася його рятувати. У тридцять два роки Маркіяна Шашкевича не стало... Після нього не залишилося ні фотографії, ні портрета. Образ, який ми знаємо сьогодні, є чисто символічним. Портрет класика української літератури створено за розповідями і за портретом сина Володимира.

А Юлія жила довго. Вона ще побачила перенесення праху Маркіяна Шашкевича з Новосілок до Львова, пережила смерть старшого сина, якому себе присвятила, і померла у 81 рік.

Проте навіть за таке коротке життя Маркіян Шашкевич зумів так прислужитися своєму народові й своїй Батьківщині, що пам'ять про нього житиме у віках. Його шанують як головну постать "Руської трійці", автора першого українського сонета та першої української читанки для дітей, першого перекладу українською мовою Святого Письма і "Слова о полку Ігоревім". Однак чомусь дуже рідко згадують про те, що саме він урятував нашу мову від "латинського" шляху розвитку. На той час ідея використання в українському письмі латинської абетки мала багато прибічників. На її підтримку висувалися різні "теорії", зокрема, про те, що, обравши латинку, ми нібито станемо ближчими до Європи. Шашкевич стверджував, що кирилиця нам "Богом дана", оскільки витворена в процесі культурного становлення української нації. До того ж латинізація мови відірвала б Галичину від "материкової" української літератури та культури.

Маркіян Шашкевич вважав мову однією з головних ознак нації і боровся за те, щоб українська мова звучала в школах, у храмах, щоб нею розмовляли в родинах інтелігенції, зокрема, в священичих. Тоді, як служіння в храмах відбувалося або польською мовою, або латиною, саме Маркіян Шашкевич першим виголосив проповідь у соборі Святого Юра українською.

Не випадково Андрей Шептицький назвав його "нашою славою", "великим апостолом", "чоловіком від Бога посланим, велетнем, що сам ішов вперед і провадив вперед весь нарід і збирати його буде біля (його могили) велика ідея, що перед роками була могучим товчком цілого нашого відродження, а десь є для нас і навіки стане криницею цілющої води, що зрошує лани нашого церковного й народного життя".

Про роль і значення духовної спадщини Маркіяна Шашкевича для світової культури свідчить хоча б те, що пам'ятники йому є у Римі та Вінніпезі. Чимало їх і в Україні. Найголовніший, звичайно, на Личаківському кладовищі у Львові. Він оберігає останки Маркіяна, його сина Володимира і дружини Юлії. Найвищим пам'ятником – символом безсмертя Маркіяна Шашкевича є хрест на Білій горі у селі Підлисся Золочівського району Львівської області, встановлений у 1911 році. Це потужна конструкція за аналогами Ейфелевої вежі. У радянські часи його хотіли знести, але щось перешкодило і залишили, бо він служив не лише військовим, але й геодезичним орієнтиром. А для нас, теперішніх, Маркіян Шашкевич є орієнтиром духовним.

– Його постать сьогодні актуальна як ніколи, – каже письменник Роман Лубківський. – Мовно-культурні загрози нікуди не поділися. Мене особисто турбує нерозуміння у верхніх ешелонах влади значення місії Маркіяна Шашкевича. Маємо реальну, світлу, чисту постать, яку високо цінив Іван Франко. Чомусь у радянські часи було легше переконати владу провести його ювілей у Києві, Москві, Мінську. Натомість це непросто було зробити напередодні 200-річчя від дня народження Шашкевича, яке ми відзначили минулого року. Постанова Верховної Ради України про відзначення "Руської трійці", прийнята "через силу" і, можливо, завдяки сміхотворному тлумаченню депутата М.Чечетова, що утвердження... означає "Русскую тройку"(?!), лише документує неповороткість, цинізм і примітивність законодавчої влади, котра не тямить нічого ні в культурологічній проблематиці, тим більше не розуміє (і не хоче розуміти!) ні історичної, ні гуманітарної важливості цієї людини для нашого суспільства та й для світової культури.

Леся РУПНЯК

На світлині: пам'ятний знак на Білій горі у селі Підлисся Золочівського району Львівської області.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

РУКОПИСИ НЕ ГОРЯТЬ, ЇХ ЗНИЩУЄ КГБ

Тарас МАРУСИК

"В заключітельном разделє ізлагаєтся сокращонний текст Постановлєнія Всеукраїнского ЦІК і СНК УССР от 6 іюля 1927 г. "Об обеспеченії равноправія язиков і содєйствія развітію української культури", в котором ізложени мери по українізациї госучрежденій, вузов і школ рєспублікі в тот період. Аналогічний набор націоналістічєскіх і тенденціозних матеріалов содєржит "Український вісник" № 8 (165 страніц машинопісного текста…".

Це цитата з таємної доповідної В.Щербицькому від голови КДБ Української РСР М.Голушка, датованої 23 жовтня 1987 року. І таких секретних документів у щойно виданому томі "Українська Гельсінська Спілка у спогадах і документах" близько двох сотень. Вони охоплюють період із березня 1987 року по 21 серпня 1991 року, день закінчення "танцю маленьких лебедів" – гекачепістів. Мабуть, не всі вже пригадують, що вельми нетривала діяльність ГКЧП поставила, фактично, крапку на історії Радянського Союзу.

Оприлюднені документи нагадали мені весь той період національного піднесення, яке я застав, коли переїхав до Києва восени 1986 року. То були неймовірні за цікавістю роки життя. Таких хвиль оновлення в 20 столітті українське суспільство зазнало небагато – на пальцях однієї руки порахувати. У цих "доповідних доносах" – десятки людей, з якими я тоді познайомився, заприязнився і досі з багатьма з них спілкуюся. Це, як відомо, найбільша розкіш життя. Власне, це частка мого життя.

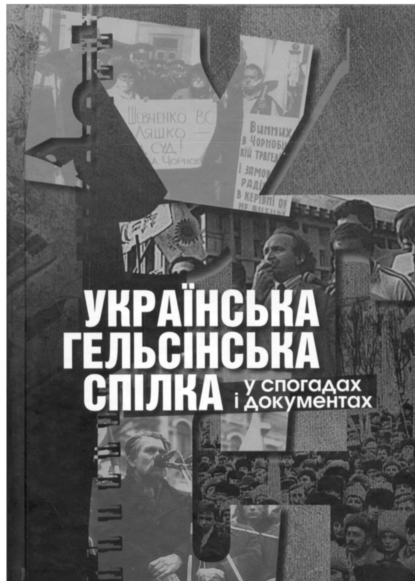
Пригадую, як одного серпневого (чи вересневого) дня 1987 року в якомусь невеликому приміщенні на одній з вулиць, що "впадає" в Майдан Незалежності, я брав участь у засіданні Українського культурологічного клубу. Було лячнувато, кватирка відчинена, а Сергій Набока дав зрозуміти – нехай, мовляв, слухають. І слухали, і строчили.

"*Аналогічні зустрічі зі Сверстюком, Набокою, Шевченком та іншими активістами УКК здійснили у вересні і грудні 1987 р. оонівські емісари Перейма Марта, що перебувала в Києві в складі персональної виставки "Інформатика в житті США", й Ольшанівська Божена, президент т. з. "асоціації американців на захист прав людини на Україні", яка приїжджала в складі тургрупи*" (цитата з іншої доповідної В.Щербицькому в перекладі з російської).

Десь років через десять я познайомлюся з однією з цих "емісарок" М.Переймою, яка на той час працювала в Києві. А, може, я й сам емісар, тільки внутрішній? Хтозна. Мабуть, вже ніхто, бо, за словами історика Володимира Вятровича, який брав участь у презентації цього унікального видання, після ГКЧП кагебісти діяли швидко й оперативно. Більшість документів недавньої історії, пов'язаної з дисидентським рухом в Україні, шістдесятниками, вони знищили. Залишилася дещиця.

Опубліковані документи воскрешають у пам'яті різні сторони тодішнього українського "виру", відродження національної пам'яті, історії, паростки українського життя, які поступово руйнували асфальт русифікації і залізобетон СРСР. Писарі з Володимирської відстежували, як піднімає голову "гідра українського буржуазного націоналізму". А В.Стус, М.Руденко, О.Мешко, В.Чорновіл, Н.Світлична, І.Гель, М.Коцюбинська, Л.Горохівський, подружжя Калинців, брати Горині, Є.Сверстюк, В.Овсієнко, О.Шевченко, Л.Лук'яненко, С.Хмара, М.Горбаль, Ю.Бадзьо, Л.Плющ і багато неназваних тут були для них "кримінальниками" або "психічно хворими".

Але ця "зараза" ширилась та інфікувала творчу інтелігенцію, якій вдалося уникнути арештів. М.Голушко і його підопічні ретельно доповідали по вертикалі про бурхливі вечори в "союзє пісатєлєй", наприклад, про секцію "Літописець", яку вів В.Шевчук і де виступали М.Брайчевський, С.Плачинда, М.Кагарлицький, Б.Мозолевський і такі ж "отщепенци" та "націоналісти". Не забували і про "проблему", як написано в одній довідці, Київського молодіжного театру та звільненого головного режисера Леся Танюка. У довідці листопада 1988 року знаходимо "добитую Комітєтом госбєзопасності інформацию" про створення "Спілки українських музикантів-аматорів" науковцем Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР А.Колісниченком, викладачем Київської держконсерваторії Т.Мельником і співробітником Держтелерадіо УРСР О.Репецьким. Одним із "гріхів" цього об'єднання є те, що його членами можуть бути лише композитори та музиканти, які пишуть свої твори українською мовою і на українську тематику.

Як видно з уцілілих архівів, КГБ готувало також контрпропагандистські заходи. Автори листа "О возможних мєрах по сриву пропагандістской шуміхі вокруг лічності Стуса В.С." М.Голушко і секретар ЦК Компартії України Ю.Єльченко пропонують В.Щербицькому доручити редакції газети "Літературна Україна" підготувати із залученням фахівців Інституту літератури АН УРСР статтю, яка б розвінчала "шуміху", інспіровану "екстрємістскі настроєннимі українскімі націоналістамі" (дата листа – 10 лютого 1988 року, гриф "секретно").

У доповідній на ім'я В.Щербицького "Об ізготовлєнії националістом Чєрноволом документа рєвізіоністского характєра" розглядаються "Короткі тези для дискусії з національного питання (квітень 1988 року)", які В.Чорновіл поширював серед однодумців. Надіславши цей "антирадянський документ" тоді всевладному яничарові, М.Голушко написав, що вважає "*доцільним доручити спеціально підготовленій групі ідеологічних працівників провести з ним* (В.Чорноволом – **Т.М.**) *бесіду з метою розвінчання заяв і тверджень, які містяться в зазначеному документі, як провокаційних, таких, що завдають шкоди нашій країні*" (себто "нашей странє").

Звичайно, я не можу не згадати вміщених у книзі спогадів Петра Марусика "Тернистим шляхом до рідного дому", далекого родича мого батька. Ми не раз зустрічалися в нашій яремчанській хаті і його бурштинській квартирі. Вони обоє, мій тато і П.Марусик, були (на жаль, були) родом із покутського села Белелуя Снятинського району, що на Івано-Франківщині. Петро Марусик очолював Івано-Франківську філію Української Гельсінської Спілки, видав кілька книжок віршів, драматичних творів і документальне есе, фрагменти якого надруковані в цьому виданні.

***

"Українська Гельсінська Спілка у спогадах і документах" – це, фактично, дві книжки в одній. Понад 400 сторінок становлять спогади учасників тих подій, трохи менше 400 сторінок – власне документи, які публікуються уперше. Незважаючи на такий обсяг, оприлюднено, за словами упорядника О.Шевченка, "*десь, можливо, десяту частину зібраних нами матеріалів*". Презентація цього тому, відзначеного на цьогорічному "Форумі видавців" у Львові українською службою радіо "Свобода", відбулася в Київському будинку вчителя. Ведучим вечора був директор видавництва "Ярославів Вал" М.Слабошпицький. В обговоренні взяли участь, крім згаданих осіб, Л.Лук'яненко, Є.Сверстюк, П.Розумний, П.Щириця. А Б.Горинь нагадав дуже цікаву тезу Є.Маланюка про "еліпсовидну соборність", яка є нашою неповторністю і перевагою.

РОЗМИСЛИ НАД ЛІТЕРАТУРНИМ ШЕДЕВРОМ

РОМАН УКРАЇНСЬКИХ СТОЛІТЬ

Рідко хто так плідно працює в сучасній українській художній літературі, як Олег Чорногуз. Майже щороку у нього виходить новий сатиричний роман. І я, разом з читачами, не перестаю щиро дивуватися другій творчій молодості автора бестселерів світової популярності "Аристократ із Вапнярки", "Претенденти на папаху", "Вавилон на Гудзоні" та інших.

Новий роман славнозвісного майстра сатири "Самогубець за покликанням" вийшов 5-тисячним накладом на початку 2012 року у Вінницькому видавництві ДП "Державна картографічна фабрика", і відразу ж наробив чимало шуму в читацькій публіці не тільки в Україні, але й за рубежем. Одразу скажу, що нічого подібного я досі не читав. Твір абсолютно несхожий за своєї формою викладу, стилем і художніми засобами ні на один роман, який мені доводилося читати, включаючи сюди й світову літературу. Це – роман-застереження. Застереження сучасникові. Хочете – людству.

Твір глибоко філософський. Складний за своїм змістом: міфічний, загадковий і для багатьох, суто поверхових читачів, може залишитися й незрозумілим. Я б сказав – це роман наших українських століть. Нашої всепланетарної і чергової (на думку автора) циклічності. Судячи з твору, автор певний, що ми живемо в своєму черговому вимірі. Що людство уже проходило цей шлях, який закінчився для нього трагічно, і нині ми повторюємо шлях далеких попередників. Власна історія та історія людства нічого не вчать. Ми живемо, як метелики, – одним днем і не думаємо про свою колиску, ім'я якої – Земля. Земля. І Україна.

Коли глибоко вчитуєшся в рядки роману, за ширмою буденщини, відчуваєш раптом усю глибину твору. Від роману віє потойбіч якоюсь загадковістю, хочете – магією. Інколи здається, що ти не розумієш суті роману, запитуєш себе, чому ти не вловлюєш його глибинної істини, яка нібито й на поверхні і водночас так глибоко захована.

Сатиричний роман-застереження "Самогубець за покликанням" – це твір "нового потоку" в українській літературі, і водночас заклик до прозрівання. У романі яскраво й динамічно змальовано, як нашою планетою ходить загадковий Той і проводить над людьми експерименти з життєвого вибору. Він начебто перекидає місток від епохи неандертальця до сучасного "крутяка" і ми бачимо, що еволюційно людина за своєю суттю майже не змінилася. Її внутрішній світ той самий: жадібність, жорстокість, немилосердя… Віра у Бога – для багатьох лише прикриття і ширма. А для окремих церков на українській землі – лише джерело наживи.

Своїми експериментами над неандертальцем, якому Той дарує три шкури мамонта і перевіряє, яку він з трьох собі потягне до печери: найменшу, середню чи найбільшу. Неандерталець тягне найбільшу, хоча вона йому не під силу. Те ж саме з нашим сучасником: Той виставляє на показ біля супермаркету три автомашини: "Копійку" (Жигулі), "БМВ" і "Бентлі". Одну з них дарує на вибір і з нетерпінням чекає, до якого саме з цих автомобілів потягнеться рука сучасного "неандертальця".

"Так. Я вам дарую цю автомашину. Вона не крадена. Документи не фальшиві. Вона ваша, як і гроші, що лежать на сидінні "Бентлі" – 3 мільйони доларів".

У "Копійці" лежав мільйон, у БМВ – 2 мільйони. Але майбутній "крутяк" вибирає 3 мільйони разом з "Бентлі". Всі вони, хто полакомився на дармовий "сюрприз", закінчують своє життя передчасно і трагічно.

Ліричний герой роману Василько-Баз не вибирав автомобіля з грішми, але Той йому подарував кілька мішків тих самих грошей всього за 30 копійок, яких нібито не вистачало Тою у супермаркеті, коли він вибрав для себе паляницю. Василько за нього заплатив, а потім ще на своїй іржавій "Копійці" довіз Тоя додому. І тільки потім помітив, що в нього в авто залишилися торба з паляницею отого убогого і патлатого, у полотняних штанях і такій же сорочці. Він одразу розвернув своє авто, щоб відвести тому несучасному і нещасному, на його погляд, диваковї, який нібито прийшов у наше століття з інших епох, його речі. Але на тому кілометрі траси, де він пів години як проїжджав і висадив там того дивака у полотняних штанях біля чепурної патріархальної хатки-мазанки з рожевими мальвами і плетеним тином, уже нічого не було. Але ж пів години тому він все це бачив на власні очі! Тепер на цьому місці ані хати, ані вишневого садка, ані ставка. Там просто пролягла пустеля з жовтого піску, яка чимось нагадувала Сахару. Василько заглянув у торбу і помітив, що в ній не паляниця лежить, а гроші… Великі гроші… Велика спокуса…

Змальовуючи нашу спотворену сучасність з примруженим оком сатирика, письменник прагне знайти відповідь на запитання, яке хвилює мільйони українців в усьому світі. Чи ж справді ми нація приречених самогубців? Хто і за що закодував генетично наш народ – боротися не з ворогом, а з рідними братами? Битися самі з собою… До самознищення. До зникнення з мапи землі і з переліку її народів.

У романі більше запитань, аніж відповідей. Читачеві є над чим замислитись і подивитись в дзеркало епохи на самого себе… І порадіти за Україну, чия духовна скарбниця поповнилась духовним надбанням світового значення.

Анатолій НАУМОВ,
письменник-сатирик, драматург
м. Донецьк

ПОДВИЖНИКИ

ПІСЕННІ СКАРБИ, ЗАЛИШЕНІ У СПАДОК

Пам'яті побратима, заступника голови Кіцманської РО КУНу на Буковині Кузьми Смаля

Нинішньої осені Кузьмі Смалю, відомому етномузикологові – фольклористові, композиторові, педагогові, просвітянинові, скромному і працьовитому подвижникові на мистецькій та громадській ниві, який мешкав, творив і працював у Кіцмані Чернівецької області, виповнилося б 77 років. Та недожив, недочекався, недоїхав – його не стало у дорозі. Поспішав у видавничих справах до Чернівців, в автобусі зупинилося хворе серце – серце, сповнене любові до людей, України, народної творчості…

Кузьма Смаль – заслужений працівник культури України, член Всеукраїнської національної музичної спілки України, лауреат понад десяти престижних літературно-мистецьких і громадсько-політичних премій. Серед них – братів Лепких (міжнародна), Володимира Гнатюка (Всеукраїнська), Юрія Федьковича, Марійки Підгірянки, Павла Чубинського, Сидора Воробкевича, Дениса Січинського, Дмитра Загула, Григорія Гараса (обласні й місцеві) та ін. Творчість українського дослідника високо оцінив Папа Римський Бенедикт XVI, благословивши до друку перекладені польською мовою 250 церковних пісень та гімнів. Книга обсягом 900 сторінок під назвою "Літургія Годин. Скорочена версія" видана католицьким медіацентром у Києві. Як зазначив у передмові Митрополит Львівський кардинал Мар'ян Яворський, "це видання оголошується взірцевим для всіх Римо-Католицьких дієцезій". Перекладацький подвиг народознавця з Кіцмані гідно пошановано й на державному рівні. Президент України Віктор Ющенко своїм Указом 2007 року надав Кузьмі Смалю почесне звання "Заслужений працівник культури України".

Попри свій поважний вік та фахову зайнятість, до останніх днів Кузьма Антонович не полишав активного громадського життя, був невтомним просвітянином, обіймав посаду заступника голови Кіцманської районної організації КУНу, часто виступав на сторінках преси. Його з нетерпінням чекали у клубах, школах, музеях, бібліотеках району, де він брав участь у різноманітних заходах, а його власні пісні й вірші залюбки виконують десятки колективів і солістів Чернівецької, Одеської, Рівненської та інших областей України, нерідко вважаючи їх народними.

Народився Кузьма Смаль 15 жовтня 1936 року у селі Сверже Холмського повіту Люблінської волості. 1945 року, під час сумнозвісної операції "Вісла", родину депортували з Польщі на Рівненщину. У місті Дубно обдарований юнак навчався у середній школі і паралельно – по класу скрипки в музичній. Закінчив Київське музичне училище ім. Р.М.Глієра і з відзнакою – Львівську консерваторію ім. М.В.Лисенка. Служив музикантом в ансамблі пісні й танцю Балтійського флоту; після армії працював у Черкаському народному хорі, Буковинському ансамблі пісні і танцю, в Чернівецькій філармонії, в оркестрі Чернівецького обласного музично-драматичного театру ім. Ольги Кобилянської, Чернівецькому музичному училищі, обласному будинку народної творчості; Кілійській районній музичній школі на Одещині. Й тут не переставав носити вишиванку та розмовляти тільки українською мовою. Його називали "бандерівцем", а він відкрив у зросійщеному місті Кілії клас гри на такому споконвічно українському інструменті, як сопілка, створив ансамбль сопілкарів, з яким побував не тільки в багатьох містах колишнього СРСР, а навіть за кордоном на Міжнародному музичному фестивалі.

Орієнтуючись на досвід великих попередників минулого і сучасних дослідників народної культури Буковини та інших теренів України, Кузьма Смаль чітко визначив свою місію й пішов стежками, де до нього не ступала нога етномузиколога. А якщо й були записи фольклору з цих місць, то лише текстові, без нот. Ніби бджола-трудівниця, понад 40 років збирав він народні пісні по всій Україні, перелітаючи з одного куточка в інший і навіть зазирав за її межі, у різні краї, де живуть українці. Цю грандіозну роботу, що під силу цілому колективу науковців, здійснював на власному ентузіазмові – ніхто його експедиції не фінансував. У пошуках безцінних скарбів Кузьма Антонович часто за кошти зі скромної пенсії об'їздив Галичину, Буковину, Гуцульщину, Покуття, Бойківщину, Волинь, Полісся, Поділля, Слобожанщину, Бессарабію, а також побував у Придністров'ї, Румунії, Польщі. У результаті – в його фонотеці – сім з половиною тисяч мелодій, які могли б бути навіки втрачені, якби не творчий неспокій і постійний пошук Кузьми Антоновича. Та найважливіше те, що дослідник знайшов можливість обнародувати зібране пісенне багатство, і це значно поповнило вітчизняний фольклорний фонд. Як результат, побачили світ понад 30 професіонально упорядкованих і гарно оформлених книжок (три – у Румунії), усі із змістовними передмовами, нотографією, словниками діалектних слів, конкретними адресами, датами і прізвищами носіїв фольклору. На мій погляд, такі видання, коли одна людина "видала на-гора" такий вагомий доробок, фактично, за останні десять років – сьогодні є унікальним явищем! Так, у Південній Бессарабії на теренах Буджацького степу, у 15 селах лише Татарбунарського району, він зафіксував зразки оригінального пісенно-обрядового матеріалу – аж на чотири книги! А Буковині, що стала другою батьківщиною збирача, присвячено цілу низку збірок, серед них: "Цвіт шовкової косиці" (пісні, записані Ю.Федьковичем, створені на його вірші і присвячені йому); "Над Прутом у лузі" (пісні на слова С. Воробкевича, що стали народними); "Ой стелися, барвіночку" – з репертуару фольклорно-етнографічного ансамблю "Южинецькі молодички" (Кіцманський район), а також два пісенні вінки, сплетені на Вижниччині: "Ой заграй нам, трембітонько" і "Ой у горах смерекових". Назву ще кілька збірок: "Одвічна Русава" (пісні з Поділля); "Ой, не коси, бузьку, сіна" (пісні з Покуття); пісні з Полісся з голосу Уляни Кот: "Ой, зозулько сива пташко" і "Ой зацвіла червона калина" та десятки інших. Цікавою була поїздка і на батьківщину Віктора Ющенка – у село Хоружівку на Сумщині, в результаті – народилася збірка з 75 пісень "Мамині чорнобривці", видана у Вижниці в 2006 році. Від автохтонів-буковинців, які споконвіку мешкають на "рідній, не своїй землі", що нині належить Румунії, Кузьма Антонович записав близько 500 пісенних зразків різних жанрів, які вміщені у збірках "Пісенні скарби Негостини" та "Буковино, рідний краю. Народні пісні Південної Буковини".

В особі Кузьми Смаля українська музична фольклористика втратила унікального дослідника пісенних традицій, людину, наділену небуденним талантом, яка володіла абсолютним слухом, чудовою пам'яттю і рідкісним даром нотування почутих мелодій. Народні пісні упорядник розшифровував за фонетичним принципом, зберігаючи у текстах особливості чи то поліської, буковинської, чи покутської говірки. Збірки фольклорних записів Кузьми Смаля, хоч і видавалися невеликими тиражами, відомі у багатьох країнах. Чимало їх зберігається у фондах Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, на кафедрі україністики Бухарестського та інших європейських університетів.

Минуло півроку, як не стало цієї дивовижної людини. Не можу повірити, що серед нас уже немає Кузьми Антоновича. На жаль, мені так і не довелося з ним жодного разу зустрітися, було лише кількарічне листування. Ще наприкінці березня він телефонував, бадьорий, життєрадісний, радів, що спільно з Іваном Кадещуком, директором української школи в Негостині (Сучавський повіт Румунії), у Бухаресті готується збірка "Немає краю тихому Дунаю", яка охоплює народні пісні Лівобережної України і Правобережжя Румунії; на часі – видання пісенників Мараморощини і Добруджі (етнічні українські землі) та пісенної шевченкіани українців в Румунії – до 200-річчя Великого Кобзаря.

Протягом кількох місяців численні рукописи Кузьми Смаля довелося розібрати його вдові Дарії Василівні. За той час вона домовилася з видавцями, фахівцями, журналістами, які опрацьовують незавершені матеріали. На Волині упорядковується збірка пісень з голосу Тетяни Відник (село Білин на Ковельщині), у Кіцмані видаються документи з історії краю. А ось приємна новина: отримала зі Львова ошатну книжку, яка щойно побачила світ завдяки допомозі спонсора – культуролога, кандидата педагогічних наук, поетеси Лідії Шевело (Л.С.Худаш), – "Ой були ми на весіллі. Весільні пісні Західного Полісся". Це вже третя збірка пісень, записаних Кузьмою Смалем від народної співачки, заслуженого майстра народної творчості України Уляни Кот, до якої включено 500 мелодій з текстами; тут з енциклопедичною точністю зафіксовано кожне слово, мелодія, кожний момент народного обряду.

Без сумніву, усе фольклорне надбання, напрацьоване великим трударем, справжнім патріотом України, буде гідно оцінено шанувальниками української народної пісні й поповнить духовну скарбницю нашої національної культури. Світла пам'ять про незабутнього Кузьму Антоновича назавжди залишиться у наших серцях.

Ольга РУТКОВСЬКА,
член Всеукраїнської національної музичної спілки і Національної спілки журналістів України

МІЙ РІДНИЙ КРАЙ

НОВЕ ЖИТТЯ СТАРОЇ ШКОЛИ

У селі Мізяків Калинівського району відкрито навчально-виховний комплекс ЗОШ І-ІІІ ст. – дитячий садок.

У мальовничому куточку Поділля при впадінні річки Згару в Південний Буг розкинулось славне своїм героїчним минулим велике село Мізяків, засноване в XIV столітті. Його жителі брали активну участь у національно-визвольній війні українського народу за свою волю та державну незалежність під проводом славного сина України Богдана Хмельницького. В 1735 році чимало з них прилучилось до повстанців – гайдамаків.

Під час Другої світової війни частина мешканців села пішла до партизанського загону, який базувався у Чорному лісі. Активним учасником українського національно-визвольного руху 1917–1919 рр. був уродженець села видатний український етнограф, фольклорист, історик, громадсько-політичний діяч Валеріан Боржковський (1864–1919). Його брат протоієрей Василь одружився з племінницею українського поета-класика, першого міського лікаря Ялти Степана Руданського (1834–1873) Софією, донькою Ольги Руданської, в заміжжі Комарницької.

З ініціативи їхнього батька протоієрея Василя Боржковського у 1902 році було побудовано двокласну церковнопарафіяльну школу. З часом тут виник комплекс унаслідок спорудження декількох шкільних приміщень. Досі зберігся і функціонує перший будинок школи, збудований отцем Василем.

У 2012 році з ініціативи дирекції школи та Калинівської райдержадміністрації за підтримки батьківського комітету, сільської громади, батьків і спонсорів за три місяці приміщення старої школи було реконструйовано під сучасний дитячий садок зі всіма вигодами. Школа набула нового статусу і називається "Мізяківський виховний комплекс ЗОШ І-ІІІ ступенів – дитячий садок".

На ці потреби витрачено 160 тисяч гривень. З них 45 тисяч з місцевого бюджету, а решта за рахунок спонсорів та батьків. Дитячий садок розрахований на 20 діток з трьох до шести років. Малят дошкільного віку в селі 42. Є можливість збільшити кількість місць. Усього у виховному комплексі – 88 діток.

Село відзначало подвійне свято – 110-ліття школи та відкриття нового навчально-виховного комплексу.

На врочистості приїхав правнук засновника школи військовий лікар з Житомира Олексій Боржковський.

Про минуле й теперішнє села говорили: голова Калинівської райдержадміністрації Василь Поліщук, заступник начальника відділу освіти Ірина Лонська, сільський голова Володимир Ляшко.

Сільську громаду вітали: генеральний директор "СТОВ Діброва і Ко" Тельман Меджидов, директор агропромислового науково-виробничого підприємства "Візит" Петро Юрчишин, депутат Калинівської райради Володимир Кучинський, приватні підприємці Григорій Кулик, Федір Бакеж та інші.

Директор Мізяківського комплексу школа-садочок Марія Яремчук, зокрема, сказала: "Ми пам'ятаємо і шануємо засновника школи Василя Григоровича Боржковського, його слова: "Школа, браття, в приході – як душа в тілі людини, це мала церква, це мати дітей наших. У школі діти ваші будуть навчатись всьому доброму і святому…"

І доказ цього – активна співпраця вчителів, батьків у вихованні та навчанні юного покоління; це і призові місця тутешніх учнів на предметних районних, Всеукраїнських конкурсах, музичних фестивалях.

Ініціатором багатьох починань є директор школи М. Яремчук, котра завжди підтримує цікаву ініціативу учнів та педагогів, забезпечує належні умови для творчої праці, навчання та виховання молоді. Художню частину забезпечив ансамбль "Маків цвіт" сільського будинку культури, учнів школи.

Олексій Боржковський подякував учасникам свята за шану до свого прадіда, до родини Руданських – Комарницьких – Боржковських, збереження та примноження розпочатих ними добрих справ.

Ольга ЮРЧИШИНА, головний бібліотекар наукової бібліотеки Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова
с. Іванів, Вінниччина

ПАМ'ЯТЬ

"ХРЕСТ ЗАСЛУГИ" ГЕРОЯМ ОУН-УПА СЕЛА БУЯНІВ

21 жовтня, неділя, видалося чудовим сонячним днем. У селі Буянові, що на Жидачівщині, чекали на подію освячення пам'ятного знака "Хрест Заслуги", що за підтримки обласного депутата Андрія Кота, спорудили члени Конгресу Українських Націоналістів на чолі із творцем цього знака Володимиром Мелехом та за участі сільського голови Петра Михайловича і підприємця села Івана Брича. Усе почалося зі Служби Божої в дерев'яній церкві Різдва Христового, спорудженої в 1834 році, яку відправляв отець Степан Матвіїв. Він же освятив пам'ятний знак у вигляді найвищої нагороди командування УПА "Хреста Заслуги" і відправив панахиду по загиблих.

На освячення знака прибули гості: Олексій Данилишин – ідейний натхненник проекту "Хрест Заслуги" та Йосип Кремінь – обидва колишні члени молодіжної ОУН "Месники", голова Жидачівської районної ради Ігор Кос, голова Жидачівської районної організації КУНу Ярослав Ягніщак, голова Ходорівської міської організації КУНу, автор і творець пам'ятних знаків Володимир Мелех, депутати районної ради Йосип Сенюра та Роман Артемчук.

Виступили перед присутніми жителями села Буянова односельці Йосип Кремінь і Микола Кулик – живі свідки визвольних змагань. У своєму виступі дослідник історії Олексій Данилишин особливу увагу приділив розповіді про колишнього свого провідника Юрка Креміня, якого було засуджено разом із ним, але, на відміну від його 25 років позбавлення волі, Юрка засудили до смертної кари. 14–15 грудня 1950 року відбувся військовий трибунал ПрикВО. На його закритому засіданні при головуючому полковникові юстиції Новіцькому, в присутності народних засідателів майора Семенова і молодшого лейтенанта Ломонцева, при секретарі капітані Жеребові було розглянуто справу за №003773 по звинуваченню Юрія Креміня (1930 р. н., провідника підпільної організації ОУН "Месники" "Тараса", уродженця с. Буянова), його заступника Йосипа Михайловича (1930 р. н., "Мирона", уродженця с. Тернавки), а також Івана Мерчука (1931 р. н.). Їх засудили до розстрілу, решту 12 юнаків отримали 25 років таборів. Після нескінченних допитів, катувань усіх зібрали до зали суду. Досі не всі підпільники були між собою знайомі (настільки конспіративною була діяльність організації). Навіть провідник "Тарас" визнавав, що декого із заарештованих бачить уперше. Такі були закони: знати тільки про те, з чим маєш справу, знати тільки про тих, з якими йдеш на завдання. Дотримання цих правил врятувало багатьох підпільників.

Ось лише декілька яскравих фрагментів із зали суду. На запитання судді, чи вважає себе Ю. Кремінь винним, Юрко відповів: "Все, що вказано в зачитаному звинувачувальному вироку, я здійснив, але винним себе не вважаю, оскільки мої дії не є злочином проти українського народу. Тому притягнуто мене і моїх друзів до відповідальності несправедливо. Більшовики мене і моїх товаришів називають бандитами. Я себе бандитом не вважаю. Я український революціонер і маю право боротися проти більшовиків, які є експлуататорами українського народу. ОУН веде боротьбу за створення Української Самостійної Соборної Держави, в основі якої буде демократична влада. Усю діяльність групи я организував особисто і боровся свідомо проти радянської влади, за щастя українського народу".

Хочу звернути вашу увагу на те, що ці глибоко патріотичні слова були виголошені юнаком, якому сповнилося тільки 20 років перед лицем смерті!

Олексій Васильович оголосив також про вихід із друку його нової книги "Повстанськими стежками Жидачівщини", за що дякував Андрію Коту, бо тільки він допоміг у видавні книги, а кошти були потрібні немалі.

Виступили перед присутніми голова районної ради Ігор Кос і голова Ходорівського КУНу Володимир Мелех. У всіх виступах звучала доцільність у відродженні пам'яті про національно-визвольну боротьбу і з цього приводу знов приносили вдячність обласному депутатові Андрію Коту за сприяння.

На великій гранітній таблиці знака впадає в очі прізвище Ґузій, яке повторюється чотири рази з іменами Василь, Микола, Прокіп, Григорій і з одним по батькові Лук'янович. Тому хочу розповісти про долю одного з них – Прокопа, що довідалася з книжки Олексія Данилишина.

1949 року в Буянівському лісі відбувався збір районних і надрайонних провідників ОУН-УПА. Прокопа Ґузія поставили на варту в урочищі Широке Болото, що на краю лісу. Про збір дізналися енкаведисти. У село приїхали декілька машин облавників і, розділившись на групи, вирушили до лісу. Побачивши їх, і щоб привернути до себе їхню увагу, Прокіп дав кілька пострілів і став відступати у напрямі Чертізького лісу. Вороги кинулись його переслідувати. Ціною власного життя повстанцеві вдалось збити зі сліду і відвернути небезпеку від учасників збору. Де похований Прокіп Ґузій – невідомо.

Ще одну історію хочу згадати. Так сталося, що під час пошукових робіт, перед встановленням пам'ятного знака, до нас (голова Мельницької сільської ради Петро Михайлович, Олексій Данилишин, Володимир Мелех і я) під'їхала машина, з якої вийшли поважний чоловік і юний хлопець. Як потім виявилося, це були пан Левенець, родом із Голешева, а нині проживає у Зимній Воді зі своїм онуком. Розшукували могилу стрия пана Левенця (вибачте, не запам'ятала імені) повстанця Миколи Левенця. Ми у супроводі Петра Михайловича знайшли могилу, помолилися на ній. На хресті могили висіла світлина молодого юнака, який був дуже схожий на внука пана Левенця. І тому хочу розповісти ще одну історію, яку розвідав і записав Олексій Данилишин.

Навколо Буянова були розкидані хутори. Влітку 1948 р. вночі село прокинулось від кулеметних пострілів, гучних вибухів гранат зі сторони хутора за Сливовим потоком, що біля самого лісу. Хутір горів. Напередодні сюди, в дім Юрка Башти, прибули Микола Левенець із с. Голешів (вояк кущової боївки,"Лещук"), та Федір Мундяк з Журавна (1918 р.н., вояк УПА), вони мали тут зустріти та переправити на вишкіл у Чорний ліс велику групу (100 чол.) студентів зі Львова, які б поповнили курінь УПА. На щастя, операція була зірвана і на обумовлене місце група не прибула.

Видав таємницю місцевий активіст ОУН Іван Чмелик, якому було відомо про цю операцію. Він обіймав посаду касира. Напередодні, при перевірці було виявлено нестачу коштів, Чмелик свою вину визнав, покаявся, але його публічно покарали двадцятьма п'ятьма буками, що вважалось великою ганьбою, тому він затаїв злобу і, коли дізнався про перехід студентів, шепнув про це Василю Шевчуку, який був їздовим у Журавнівському райвідділі НКВД і був їх агентом. Енкаведисти оточили хутір. Повстанці прийняли бій. До оборони хутора, куди завітали два повстанці, долучився Юрко Башта та його сім'я. Бій тривав до ранку, хутір спалили до тла. У полум'ї згоріли Юрко, його син Іван та дочка Ганна. Микола Левенець та Федір Мундяк намагалися вирватися з оточення, прокладаючи собі шлях гранатами, та далеко пробитись не змогли, обидва загинули. Облавники знущались над мертвими, кололи їх багнетами. Усіх полеглих поховано на Буянівському цвинтарі.

Сьогодні, в неділю, усі пам'ятали про про своїх Ґероїв. Про них і для всіх присутніх співали пісень учасники фольклорного ансамблю села Буянова під керівництвом директора Народного Дому Руслани Жолобко. Згадували сьогодні добрим словом односельця, нині покійного Василя Михайловича, автора книги "Червона віхола", який багато зусиль доклав до відродження народної пам'яті, використавши архівні документи і спогади свідків. На жаль, не судилося йому дописати два розділи своєї книги, життя обірвалося, але про нього назавжди залишиться світла пам'ять у наших серцях. Усіх загиблих односельчан пошанували хвилиною мовчання. Як завжди, на завершення зібрання зі сльозами на очах у присутніх звучав Гімн України.

Слава Україні! Героям слава!

Наталія МЕЛЕХ

НАША МОВА КАЛИНОВА...

ЯК МИ ГОВОРИМО І ПИШЕМО

НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
Здача іспитів…	Складання іспитів…
Навколишнє оточення..	Навколишнє середовище (довкілля)...
Розходження в поглядах…	Розбіжності в поглядах…
Мнима угода…	Фіктивна угода…
Незворотний процес…	Необоротний процес…
За поміркованими цінами…	За помірними цінами…
Взяв себе в руки…	Опанував себе, отямився…
Задати собі запитання…	Запитати в себе…
Отримали освіту…	Здобули освіту…
Як вижатий лимон…	Як видушений (вичавлений) лимон…
Гальмуючий центр…	Гальмівний центр…
Куди захоплюючим було б..	Більше захоплювало б…
Без малого чверть століття…	Майже чверть століття..
Один в один…	Добірні…
Усякою ціною загострити увагу на…	Будь-якою ціною загострити увагу на…
Чим можуть скористатися…	З чого можуть скористатися…
Мені все рівно…	Мені байдуже, однаково…
Яйце всмятку…	Некруте яйце…
З розпростертими обіймами…	З розкритими обіймами…
Спілкування наживо…	Живе спілкування…

Підготувала Марія ВОЛОЩАК

Практичні посібники Марії Волощак "Неправильно – правильно. Довідник з українського слововживання", "Збірник мовностилістичних порад лінгвістів, літературознавців, публіцистів", "Складні випадки правопису та відмінювання прізвищ і географічних назв" можна замовити тел. 044-353-19-77, моб. 050-385-91-86, e-mail: voloschak@yandex.ru

Видавець Конгрес Українських Націоналістів
Засновник та шеф-редактор Степан Брацюнь
Редакційна колегія Іван Белебеха, Іван Головацький, Ярослав Радевич-Винницький.

Адреса редакції: 01001, вул. Хрещатик, 21, пом. 111, м.Київ; тел./факс (044) 279-78-08 e-mail: nacija@ukr.net
Адреса видавця: 01004, вул. Антоновича, 36, м. Київ, тел./факс 235-37-61

Реєстраційне свідоцтво: Серія КВ № 7970, видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 08.10.2003 р.
Передплатний індекс: 09715
Банківські реквізити: СПД Брацюнь Степан, р/р №26008013932801 у філії "Центральне регіональне управління ВАТ "Банк "Фінанси і кредит", ТОВ м. Київ, МФО 300937, ЄДРПОУ 2305606776

Газету набрано і зверстано у комп'ютерно-видавничому центрі Конгресу Українських Націоналістів.
Газету видрукувано у ТОВ "Поліграфічна компанія "Інтерекспресдрук"
Замовлення №
Наклад 14 000 прим.
Ціна договірна

Реклама приймається тільки від національного товаровиробника. За достовірність реклами редакція відповідальності не несе.
Відповідальність за достовірність фактів несе автор. Редакція не завжди поділяє точку зору автора. Редакція залишає за собою право редагувати і скорочувати матеріали.
Рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування лише на сторінках газети.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9